

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Τετραήμερο Πρωτικό
Τετραήμερο Ρολόγιο

Περιπολία 1986

εταιρεία ὑπεριποτικῶν μελετῶν

Ἔτειρωτικό
Ἔτερον Τρίο

γιωάννηνα 1986

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ Η'

Ίωάννινα 1986

Σύνταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Έξωφυλλο

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑ

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΤΡΡΑΧΙΟΤ ΙΑΚΩΒΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Ο Ιάκωβος Γκιγκίλας γεννήθηκε στις 17 Ιανουαρίου 1878 στα Μοσχονήσια. Ο πατέρας του Νικόλαος († 1887) καταγόταν από τη Λακωνία και η μάνα του Αμύρισσα († 1884) ήταν Μοσχονησιώτισσα. Το κοσμικό του όνομα ήταν Παναγής και του βάπτισαν έτσι γιατί πριν να γεννηθεί οι γονείς του που έταξαν στην Παναγία. Τα πρώτα γράμματα τα διδάχτηκε στο δημοτικό σχολείο των Μοσχονησίων και τα μαθήματα του πριάξιαν έλληνικού σχολείου «κατ' οίκον» από το Βαρβαριάνη. Τη φροντίδα και τις δαπάνες των γυμνασιακών του σπουδών είχε αναλάβει ο τότε Επίσκοπος Μοσχονησίων Ιάκωβος¹.

Ο Παναγής Γκιγκίλας ήταν ευφυής, φιλότυμος, εργατικός, δραστήριος, φιλομαθής, ευγενικός και καλοσυνάτος. Η φωνή του ήταν γλυκιά και είχε μυστικότητα. Η έφεσή του για το κληρικό στάδιο φάνηκε από τα παιδικά του χρόνια, γι' αυτό και πολὺ ένωρις μπήκε στις τάξεις του κλήρου. Διάκονος χειροτονήθηκε μόλις 16 ετών, στις 23 Αυγούστου 1893, από τον Μοσχονησίων Ιάκωβο και πότε μετονομάστηκε Ιάκωβος.

Το 1895, με την ηθική συγδρομή του Μητροπολίτη Σμύρνης Βασιλείου, γράφτηκε στη Β' τάξη του Γυμνασίου της Θεολογικής Σχολής Χάλκης. Από λάθος του Γραμματέα της Σχολής, που εξέλαβε το όνομα του πατέρα του (Νικόλαος) ως επίθετο, ο νεαρός Διάκονος Ιάκωβος Γκιγκίλας έγινε Ιάκωβος Νικολάου. Για ένα διάστημα αναγκάστηκε να διακόψει τη φοίτησή του στην Σχολή εξαιτίας σοδαρής ασθένειας.

Τον Αύγουστο του 1903 διορίστηκε Μέγας Αρχιδιάκονος του Μητροπολίτη Σμύρνης Βασιλείου και πρόσφερε για μια πενταετία από τη θέση αυτή πολύτιμες υπηρεσίες στο Μητροπολίτη και τη Μητρόπολη. Το 1904 έλαβε το πτυχίο της Θεολογικής Σχολής². Έτσι παράλληλα με τα καθήκοντά του κληρικού ανέλαβε και εκπαιδευτικό έργο αφού εδίδασκε τα μάθημα των Θρησκευτικών ιστα δημόσια γυμνάσια της Σμύρνης. Πολύ συνετέλεσε ο Ιάκωβος να δρει ο Γεώργιος Λαμπάκης τη θέση όπου ενταφιάστηκε ο Επίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος.

Το Σάββατο, 8 Μαρτίου 1908, ύστερα από αίτηση του Μητροπολίτη

Σμύρνης Βασιλείου και των κοινοτικών αρχών για χειροτονία Επισκόπου δογθού της Μητρόπολης Σμύρνης, εκλέχτηκε ως Επίσκοπος Χριστουπόλεως ο Αρχιδιάκονος της ίδιας Μητρόπολης Ιάκωβος³. Πρεσβύτερος χειροτονήθηκε ο Ιάκωβος το επόμενο Σάββατο 15 Μαρτίου και την επόμενη ημέρα, 16 Μαρτίου 1908, Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως, έγινε η χειροτονία του σε Επίσκοπο, στο Μητροπολιτικό Ναό της Αγίας Φωτεινής Σμύρνης, από 5 Αρχιερεῖς⁴.

Από το πλούσιο έργο του ιαρκούν να μνημονευθούν εδώ δυο μόνο επιτεύγματα, ότι συμφιλίωσε τα δυο ανώτατα εθνικά Σώματα της Σμύρνης, τη Δημογεροντία δηλ. και την Κεντρική Επιτροπή, που από χρόνια δρίσκουταν σε αντιδικία και ότι διάσωσε στη διάσωση του καθεστώτος των Αγίων Τόπων και τη συγέχιση του έργου της Αγιοσαφικής Αδελφότητας, της οποίας τη διάλυση ζητούσαν το 1909 οι Ορθόδοξοι Αραβόφωνοι της Παλαιστίνης, που ενθαρρύνονταν τότε από την Παλαιστίνεια Εταιρεία.

Το 1910 πέθανε ο Μητροπολίτης Σμύρνης Βασίλειος και στη θέση του τοποθετήθηκε ο Μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος Καλαφάτης που δρισκόταν τότε εξόριστος στην Κωνσταντινούπολη. Βέβαια οι Ορθόδοξοι της Σμύρνης ήθελαν τον Χριστουπόλεως Ιάκωβο για Μητροπολίτη τους, αλλά τα εθνικά κριτήρια της εποχής εκείνης έκλιγαν προς την πλευρά του Χρυσοστόμου. Έτσι ο Ιάκωβος στις 15 Φεβρουαρίου 1911 έγινε Μητροπολίτης Δυρραχίου⁵, στη θέση του αποτυχόντα Ιωάννη.

Και εδώ στο Δυρράχιο οι συνθήκες δεν ήσαν απαλλαγμένες δυσχερειών και κινδύνων. Η ιταλική και η αυστριακή προπαγάνδα συναγωγίζονταν να διεισδύσουν στην Αλβανία, η Τουρκία αγωγίζόταν να περιφρουρήσει τα συμφέροντά της και οι Αλβανοί εθνικιστές όρθωγαν το ανάστημά τους για τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Αιγάλεος στις τέσσερες αυτές δυνάμεις δρέθηκε από την πρώτη στιγμή ο Ιάκωβος. Αν κοντά σ' αυτές τις δυνάμεις προστεθούν οι δραστηριότητες της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, των βλαχοφώνων και των ελάχιστων σλαβοφώνων που κατοικούσαν στη βόρεια Αλβανία, μπορεί κανείς εύκολα να αντιληφθεί τι αγωνιστικότητα χρειαζόταν για να δοηθηθεί η Ορθοδοξία και ο Ελληνισμός της περιοχής.

Η επαγάσταση εγκατίον των Τούρκων, την άνοιξη του 1911, των καθολικών φυλών των Μαλισσώρων και Μιρδιτών, που κατοικούσαν στη βόρεια Αλβανία, η ανύψωση της σημαίας της ανεξαρτησίας της Αλβανίας, στις 28 Νοεμβρίου 1912, από τον Ισμαήλ Κεμάλ Βλιώρα, στην Αυλώνα, οι βαλκανικοί πόλεμοι και η κατάληψη του Δυρραχίου από τους Σέρβους, δρήκαν τον Ιάκωβο στην έδρα της Μητρόπολής του.

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1914 ο Πρίγκιπας Γουλιέλμος του Βήδ, Ηγεμόνας της Αλβανίας, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Αλβανία. Τότε εγκαταστάθηκε στο Δυρράχιο Πολιτική Διοίκηση και λίγο αργότερα το προσωρινό κα-

θεστώς του Εσάτ πασά Τοπτάνη ίδρυσε Βουλή και Γερουσία. Στις εκλογές, που ακολούθησαν, ο Ιάκωβος εκλέχτηκε Γερουσιαστής και αναδείχτηκε Α' Αντιπρόεδρος του Σώματος με Πρόεδρο το Μουσταφά μπέη. Σύντομα όμως νέα επαγάσταση αγέτρεψε την Κυβέρνηση του Εσάτ πασά.

Το Φεβρουάριο του 1916 το Δυρράχιο καταλήφθηκε από τους Αυστριακούς. Στην αρχή οι Αυστριακοί σεβάστηκαν τον Ιάκωβο και συνεργάστηκαν μαζί του, στη συγένεια όμως κινήθηκαν εγαντίου του γιατί τον θεωρούσαν προσωπικό φίλο του Ελευθερίου Βενιζέλου και ενεργό αγωνιστή κατά της Τριπλής Συμμαχίας (Γερμανία — Αυστρία — Ιταλία).

Τον Απρίλιο του 1917 απομακρύνθηκε από το Δυρράχιο αφού η Αυστριακή πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη δήλωσε στο Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ότι το Αυστριακό Στρατοδικείο των Τιράνων καταδίκασε τον Ιάκωβο σε επταετή φυλάκιση γιατί έδειχνε φιλικά αισθήματα προς την Αυτάντ. Για να αποφύγει να εκτίσει την ποινή του θεωρήθηκε καλό να απομακρυνθεί από την επαρχία του. Παράλληλα οι Αυστριακοί ενήργησαν ώστε να κληθεί στην Κωνσταντινούπολη με τηλεγραφική εντολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Στην Κωνσταντινούπολη έφθασε αφού οδηγήθηκε φιλόφρονα μέσω Μαυροβουνίου, Βασίλας, Ερζεγοδίνης και Βουλγαρίας. Η Αυστριακή Κυβέρνηση δεν έπαινε να ζητάει την αντικατάστασή του, αλλά ούτε το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ούτε ο ίδιος ενέδωσαν στις άλογες αυτές αξιώσεις της Αυστριακής Κυβέρνησης⁶. Στην Κωνσταντινούπολη έμεινε μέχρι το Δεκέμβριο του 1918, οπόταν αναχώρησε για την Αθήνα με προορισμό την έδρα της Μητρόπολής του. Στις 22 Δεκεμβρίου βρισκόταν στη Θεσσαλονίκη και μέσω Σερβίας επεχείρησε να μεταβεί στο Δυρράχιο⁷, αλλά δε μπόρεσε να επιτύχει το σκοπό αυτό γιατί οι Ιταλοί που κατέλαβαν το Δυρράχιο, ύστερα από την αποχώρηση των Αυστριακών, δεν του έδωσαν τη σχετική άδεια. Μια δεύτερη προσπάθεια να μεταβεί στο Δυρράχιο προσέκρουσε και πάλι στην αντίδραση των Ιταλών, παρότι οι Γάλλοι έδειξαν προθυμία να διευκολύνουν τη μετάβασή του αυτή. Στις 26 Μαρτίου 1919 μέσω Αθηνών έφτασε στην Κέρκυρα⁸, γύρισε όμως άπρακτος στην Αθήνα.

Το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο είχε σαφέστατα αντιληφθεί ότι στη Βόρειο Ήπειρο, που τώρα δεν υπήρχε ούτε ένας από τους τρεις Μητροπολίτες (Δρυϊνουπόλεως Βασίλειο, Βελεγράδων Ιωακείμ και Κορυτσάς Γερμανό), η κατάσταση ήταν ιδύσκολη και η εγκατάλειψη των τριών αυτών εκκλησιαστικών επαρχιών θα προξεγούσε ανεπαγόρθωτα δεινά και θα είχε απρόβλεπτες επιπτώσεις για την τύχη των Ορθοδόξων Χριστιανών. Για να προλάβει ότι μπορούσε στις κρίσιμες εκείνες στιγμές όρισε ως πατριαρχικό έξαρχο Κορυτσάς τον Επίσκοπο Αρδαμερίου Ιωακείμ Στρουμπή. Με τηλεγράφημα όμως και έγγραφο προς το Εκκλησιαστικό Αρχιερατικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ανακάλεσε το διορισμό αυτό και διέβισε ως έξαρχο

το Μητροπολίτη Δυρραχίου Ιάκωβο⁹. Αυτή τη φορά ο Ιάκωβος πήγε στην Κορυτσά, μέσω Θεσσαλονίκης και Φλωρίνης, αφού προηγουμένως ο Βενιζέλος επέτυχε στο Παρίσι να λάβει την έγκριση των Συμμάχων. Η Κορυτσά την εποχή αυτή ελεγχόταν από τους Γάλλους.

Μέχρι την εποχή που έφτασε ο Ιάκωβος στην Κορυτσά, αλλά και ύστερα από την άφιξή του, η πόλη αυτή υπήρξε το κέντρο των εθνικών, εκκλησιαστικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στην Αλβανία, δραστηριοτήτων που σχετίζονταν άμεσα με το βορειοηπειρωτικό ελληνισμό, την εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και τη χρήση της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία και τους ναούς.

Από την Κορυτσά στις 5 Νοεμβρίου 1919 έστειλε ο Ιάκωβος στο περιοδικό της Μητρόπολης Θεσσαλονίκης για δημοσίευση αντίγραφο επιστολής των κατοίκων της συγκοικίας Βαρόσι της Κορυτσάς (12.10.1818) προς τον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Το πρωτότυπο της επιστολής αυτής σωζόταν στην Κορυτσά¹⁰.

Από την πρώτη στιγμή οι Ιταλοί και οι Αλβανοί κινήθηκαν δραστήρια για να απομακρύνουν από την Κορυτσά τον Ιάκωβο αλλά απέτυχαν. Η παρουσία του στην Κορυτσά ήταν πρόκληση για τους Αλβανιστές και σοδαρό εμπόδιο για την επιτυχία των σχεδίων τους. Στο πρόσωπό του έβλεπαν τον αλύγιστο υπέρμαχο των εκκλησιαστικών δικαιών του Οικουμενικού Πατριαρχείου και τον άκαμπτο υπερασπιστή των ελληνικών ιδιεκδικήσεων στη Βόρειο Ήπειρο. Γι' αυτό η παρουσία του τους ενοχλούσε αφάνταστα και με κάθε τρόπο ήθελαν να τον απομακρύνουν. Από το Μάιο του 1920 οι δραστηριότητες των Αλβανιστών εναντίον του Ιακώβου εντάθηκαν, γιατί το Μάιο έφτασαν στην Βόρειο Ήπειρο από την Αμερική δύο κληρικοί οπαδοί που διαβοήτου Φαν Νόλι, ο Ατ Βασίλειος Μάρκου και ο Ευάγγελος Τσάμπασης, με σκοπό να οργανώσουν την Ορθόδοξη Εκκλησία πάνω σε εθνοφυλετικές βάσεις, σύμφωνα με τις επιθυμίες των Αλβανιστών της περιοχής και τις κατευθύνσεις της αλβανικής οργάνωσης των Αλβανιστών της Αμερικής Vatra (Εστία), και να απομακρύνουν έτσι πους Ορθόδοξους Χριστιανούς και αυτούς ακόμη τους Έλληνες από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Ελλάδα. Τον ίδιο μήνα αποχώρησαν από την Κορυτσά οι Γάλλοι και η Πρεσβευτική Διάσκεψη αναγγώρισε την ανεξαρτησία της Αλβανίας και αγέθεσε τη διοίκηση σε καθαρώς αλβανικά χέρια. Λίγο αργότερα έφτασε στην Κορυτσά και ο Φαν Νόλι. Παρά τις διαβεβαιώσεις που δόθηκαν τότε στον Ιάκωβο ότι οι κληρικοί αυτοί δε θα προέβαιναν σε έκνομες εκκλησιαστικά ενέργειες, δεν κράτησαν την υπόσχεσή τους αυτή και σταδιακά κλιμάκωσαν τις ενέργειές τους μέχρι που τη Μεγάλη Πέμπτη του 1921 κατέλαβαν το Μητροπολιτικό Ναό της Κορυτσάς, τον Άγιο Γεώργιο. Ούτε δημιώς και οι δύο διολοφονικές απόπειρες των Αλβανών εναντίον του επτόησαν τον Ιάκωβο.

Ο Ιάκωβος πρόσφερε εθνικές υπηρεσίες με την υπογραφή του Πρωτοχόλου της Καπεστίτσης (15 Μαΐου 1920)¹¹, με το οποίο αναγνωρίστηκε από τους Αλβανούς η ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου και της Κορυτσάς. Το εκκλησιαστικό του έργο ήταν περάστιο και γιατί περιόρισε σημαντικά τη ρωμαιοκαθολική διείσδυση και προπαγάνδα και η συμβολή του στα εκπαιδευτικά υπήρξε σπουδαία.

Στα Αρχεία που Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος (Β' Πολιτική 1925 — Ειδικός Φάκελος Αλβανικής Εκκλησίας B/35) δρέθηκαν αντίγραφα 9 τηλεγραφημάτων του Ιακώβου (8 προς τον Πρωθυπουργό της Αλβανίας και 1 προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης), με τα οποία διαμαρτύρεται και καταγγέλλει τις καταπιέσεις, την τρομοκρατία, τους εκφοβισμούς και τους εκβιασμούς από τις αστυνομικές και άλλες αρχές σε βάρος του ίδιου, Ελλήνων εκπαιδευτικών, άλλων παραγόντων καθώς και των ελληνικών σχολείων. Τα τηλεγραφήματα αυτά έχουν ως εξής:

Καρυτσά 25 Αυγούστου 1921

Τηλεγράφημα

Α.Ε. Πρωθυπουργόν Ιλιάς

Αντίγραφον

Αντίγραφον Υπουργού Εσωτερικών Σουλεϊμάν

Εις Τύραννα

Μετά μεγάλης λύπης προσάγομαι τα καινούργειλα ως την Κυβέρνησιν την πρότειν ιων ιεντιαύθια Διοικητικών αρχών ήτις προσέβαλε γόητρον Ι. Μητροπόλεως και εμού. Διδούσαι αύται πάσιν ως διαδόσεις τοιόδων περιεκάλωσαν την Μητρόπολιν με λογχοφόρους και λέκανιαν έριευνταν εν αυτή εν παισ σχολαίσ και εν τη Εκκλησία ζητούσαι τα εύρωσιν όπλα, πολεμοφόδια και ταντάριας. Περισσοτέρος μου διήρκεσεν 22 ώρας. Ως ήτο επόμενον ουδέν εύρον. Συνεπώς παρακαλώ την Ιανθέρησιν και εξ αιδιανος όλων των Ορθοδόξων, πλην ολίγων θιρυνθοποιών, όπως δια την προσγειωμένην προσβολήν, και αδικίαν πιστορήση τους υπαντίους και υπαντοιήση τους αδικηθέντας. Ταυτοχρόνως και αρχαί απεμάκρυνταν από των οικογενειών των άνευ λόγου και τατίας, διότι ούτως ανήγησαν τανεύθυνοι ομάδες, κληρικούς και πολλίτας ησύχους και τομοπιαγείς. Παρακαλώ εναργεστηθείτε προιλάβητε το ιανάδιν, εν τη αρχή αυτού πατάσσομεν τους υπαντίους. Είναι λυπηρόν δια πολλού ενδιακόμενα εντιαύθια εν ταραχία.

Ο Μητροπ(ολίτης) Διυρφαχίου Ιάκωβος

Κορυτσά 25 Αυγούστου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

Α. Σ. Πρωθυπουργόν Ιλιάς Βένην

Υπουργόν Εσωτερικών Σουλεϊμάν

(Τύριαννα

Προσάγομαι τα καταγγείλω εις την Κυβερνήσιν και μίαν πράξιν του Δημάρχου Κορυτσάς, ίδιας ως πάντας ποὺ είναι αινεκάλυψε και νέα δημιαρχικά καθήκοντα. Προσκαλεί εις το δημαρχείον πολίτας και εκβιάζει αυτούς δια διαφόρων τρόπων ήταν υπογράψασιν έγγραφον ζητούντες την ειντεύθεν απομάκρυνσήν μου. Δύναται Κυβερνήσιν ταν θέλη να θέση πέριμα μπαξ δια παντός εις τας πρωτακούστους λαντάς κανθαριστήσαις.

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

* * *

Κορυτσά 1 Σεπτεμβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

Αυτών Εξοχάιητας

Πρωθυπουργόν και Υπουργόν Εσωτερικών

Τύριαννα

Αναφερόμενος εις προηγούμενον τηλεγράφημά μου καταφέρω υμίν διι αστυνομικαί ιδρχαί παρημπόδισταν σήμερον άμοιγμα σχολείων. Stop. Ηρώινα ταν υπάρχη διαταγή Νομάρχου. Stop. Ταυτοχρόνως τας κατηγγέλιθη διι έξωθεν Μητροπόλεως ίστανται διαρκώς αστυνόμοι τρομοκρατούντες εισερχομένους δια εργασίας πων. Άλλων σημειώνοντν ουρματά, άλλους ερευνούν, άλλους ιδηγούνται αστυνομίαν. Stop. Επί πλέον εξιαπολουθούν να φυλακίζονται διδασκάλους και ίδιαν πολίτας άμεν αυτίας, ιερείς απομακρύνονται από χωρία πων και αφίνονται αυτά άμεν τερέως και εν γένει εξιαπολούν τρομοκρατίαν οποίαν ουδέποτε εύδειν ο κόδιος ειπιαύθα. Stop. Άλλα κ. Πρωθυπουργέ με τρομοκρατίαν δεν διοικούνται οι λαοί κατά μόνον με πατριωτήν και ίδιαν διοίκησην. Stop. Εφ' ω τας παρακαλώ τα ενδιαφερόμήνε και δια τον πότον αυτόν και τα πονταλλάξητε από την κακοδαιμονίαν που.

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

Κρούτισά 29/11 Σεπτεμβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Πρωθυπουργόν Ιλιάς Βέην,

Αντίγραφον A.E. Υπουργόν Εσωτερικών

Γνωσθείτος ότι πρώτην Σεπτεμβρίου ανοίγονται, ως συνήθως, Ελληνικά σχολεία προσήλθε σήμερον εις Μητρόπολιν υποδευτυνής αστυνομίας και απηγόρευτο τούτο. Stop. Τω απήντησα ότι μόνον διαν μου ιστείλωσιν εγγράφως απαγορευτικήν διαταγήν Κυβερνήσεως θεν θα πα ανοίξω. Stop. Παρακαλώ και πάλιν λυπηθήσε λαόν και σώσητε αυτόν από ραδιουργίας ανευθύνων.

Ο Μητροπ(ολίτης) Δυρ(φαχίου) Ιάκωβος

* * *

Κρούτισά 16/19 Σεπτεμβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Υπουργόν Δικαιοσύνης

Τύραννα

Είχε διαδοθή ότι θα ήρχεσθε εδώ και όλος ο λαός είχε χαρή αλλά δυστυχώς διεν ήλθετε. Stop.

Επειδή ανταρριστείτε την δικαιοσύνη, κας παρακαλώ να επέμβητε υπέρ των παύτης της δικαιοσύνης, έχοντες υπ' όψιν ότι, άνευ αυτής και τα ωριγματωμένα κοινη παραλύουν πολύ διε περιασότερον ταφ' όπου άνευ λόγου και αυτίας ταπειακρύμησαν από των οικογενειών των, ο βοηθός της Μητροπόλεως Παπατέριος, ο πατρός Νότος και άλλοι πολλοί. Stop. Εάν είχον πιαίση ώφειλον να δικασθούν. Stop. Άλλ' εις την περίστασιν αυτήν επειράτησαν πάθη προσωπικά και ισχέψεις αι οποίαι διεν πυρούν τους λαδοντας τας αποφάσεις.

Παρακαλώ να αποδώσητε εις τιας οικογενειάς των όλων πους αδέκας απαμακρυνθέντιας, πράγμα το οποίον και ενταύθα και έξω θα ταμήση την Κυβερνησίν κας.

Ο Μητροπ(ολίτης) Δυρ(φαχίου) Ιάκωβος

Κορυτσά 1/24 Οκτωβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Πρωθυπουργόν

Τύριαννα

Ευχαριστώς εμάθημεν ότι η λευθερώσατε Παπαπέτρον και ταυτόν Νότσιαν και σας ευχαριστούμεν δια την δικαίαν πράξιν της Κυβερνήσεως, σας καλούμεν δε τα Ιουνιπληφώσητε αυτήν δικαιάσσοντες την επάνοδον εις τας οικογενείας των, όλων των ιαδίκως ιαπελαιθέντων διότι είναι εκ των πλέον φιλησύχων άνθρωπων και ουδέν έπιπλαν. Ταυτοχρόνως παρακαλούμεν τα λάβητε υπ' όψιν ότι 2.300 παιδία του εφοδιών πέρισσαν εις τα Ελληνικά ταχαλεία μόνο της πόλεως Κορυτσάς μένουν εισέτι εις τους δρόμους, ως και 2.000 των χωρίων. Σας παρακαλώ και εξ ανόμιαν πων γονέων όλων των ιατρών των παιδιών να εκτιμήσητε δεόντως την κατάστασιν και να δώσητε τας ιδεούσας δικαιαγάς εις τας επιταπίους αρχάς, ίνα μη παρεμβάλλωσιν άνευ λόγου προσαρμοστικά εις το άνοιγμα των σχολείων. Δια της πράξεώς σας ιανής η Κυβερνησίς σας θα αποσπάσῃ την ευγνωμοσύνην όλων των Χριστιανών.

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

* * *

Κορυτσά 20 Οκτωβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Πρωθυπουργόν

Αντίγραφον Υπουργόν Εσωτερικών

Τύριαννα

Γυμνασιάρχης Κορυτσάς κ. Αναγνωστόπουλος είχε μεταβή προ δύο μηνών εις Αιθήνας χάριν εγγητούσεως. Ήδη θεριάπεινθείς επανέρχεται παρά τη οικογενεία. Αρχαί Βιγλίστης εξεδίωξαν αυτόν έξω συνόρων, άνθρωπον γέροντα. Κύριος Αναγνωστόπουλος έχει εργασιθή ειδώ τριάκοντα περίπου έτη κ. Πρωθυπουργέ και έχει μοιρασθεί όλους σχεδόν όσοι κατέχουν σήμερον τας διαφόρους κυβερνητικάς θέσεις, ιερέων δυστυχώς μερικοί προκαλούσι πόσον θάρυβον, και ιαποτελεί τημήν δια των τόπων.

Σας παρακαλώ να ειδυλαφεριθήτε να θέσητε τέρμα εις αυτήν την θλιβεράν κατάστασιν, την οποίαν δημιουργούσι ολίγοι άνθρωποι και η οποία μακράν του να ωφελήσῃ βλάπτει πολύ του τόπουν και διατριβγει εκ τέσσερας ιανοίκων το χάσμα όπερ χάρις εις σώφρωνας εινεργείας μερικών είχε κλείσει σχεδόν.

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

Κορυτσά 28 Οκτωβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Πρωθυπουργόν

Αντίγραφον Υπουργόν Εσωτερικών

Τύχωνα

Ευχίσκομαι εις την ανάγκην μας παιδιακαλέσω και πάλιν μα διατάξητε το άνοιγμα των Ελληνικών σχολείων ήμα μη μένουν χιλιάδες παιδιών εις τους δρόμους. Stop. Ταυτοχρόνως καταγγέλλω εις την Κυβερνησίαν και άλλας πράξεις παραπάνω. Εφυλάκισαν ημέριας τινάς εδώ τον περίεια Βιγλίστης και τον εξηγημάνικασαν μα δηλώση ότι θεούτιαι με τους παραπάνω περισσότεροι. Stop. Εφιδάσαμεν βλέπετε κ. Πρωθυπουργέ εις χρόνους όπου αι αρχαί αντί μα ζητούν πράγματα νόμιμα, ζητούν παράνομα. Stop. Το ίδιον πράγματον και ιδανούς διδασκαλούς των Ελληνικών σχολείων. Stop. Παρακαλώ την Κυβερνησίαν μα συναθμίση καλώς πα πράγματα και μα τα ενταπέραντη έτεις την υπομείνητα.

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

* * *

Κορυτσά 4 Νοεμβρίου 1921

Τηλεγράφημα

Αντίγραφον

A.E. Πρωθυπουργόν

Αντίγραφον Υπουργόν Εσωτερικών

Τύχωνα

Με πολλήν λύπην προάγομαι μα καταγγείλω πο εξής γεγονός. Σήμερον πρωί 5—6 άιωνα ελθόντα εξωθείν Μητροπόλεως εεζήτησαν παρ' εμού τας κλείδας των Ελληνικών σχολείων, πων ειν τη αυλή της περιάς Μητροπόλεως. Stop. Απήντησα όντι δύνανται μα ταποιαθουν εις τας επιτοπίους νομίμων αρχάς. Stop. Αυτοί είχαν μαζύ μα τεργιαλεία μα μεταβάντες εβίασαν τας θύραις μα κατέλλαβαν ταυτά. Μετ' ολίγον διε έφερον μα παιδία από τα Αλβανικά σχολεία. Stop. Όλα αυτά κ. Πρωθυπουργέ με λυπούν μεγάλως ιδιάτι φρονώ ότι ήτο η οδός την οποίαν είχετε συμφέροντα μα τακολούθησετε μα όχι ταυτήν η οποία είναι η χειροποίητα.

Μετά πολλής πυγής

Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

Στις 6 Νοεμβρίου 1921 η Κορυτσά περιήλθε στους Αλβανούς. Την επόμενη ημέρα το Υπουργικό Συμβούλιο της Αλβανίας σε έκτακτη συγεδρίασή του αποφάσισε την απέλαση του Ιάκωβου και η απόφαση αυτή εκτελέστηκε μια ημέρα αργότερα, στις 8 Νοεμβρίου 1921.

Ο Παντελής Κοτόκος, σε μακροσκελή έκθεσή του προς το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, την οποία υπέβαλε τον Οκτώβριο του 1925 στην Αθήνα ως απεσταλμένος του Επισκόπου Μιλιτουπόλεως Ιεροθέου, εξάρχου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Κορυτσά (1922—1929), περιγράφει την παρουσία του Μητροπολίτη Δυρραχίου στην Κορυτσά από την άφιξή του μέχρι την απέλασή του¹².

Ο απελαθείς Μητροπολίτης Ιάκωβος οδηγήθηκε μέσω Πρεμετής στην Αυλώνα, από εκεί πήγε στην Κέρκυρα και στη συνέχεια στην Αθήνα. Ύστερα από απαίτηση του Υπουργείου των Εξωτερικών της Ελλάδος, υπέβαλε έκθεση με άλλα σχετικά έγγραφα (οπωσδήποτε τα πιο πάνω 9 τηλεγραφήματα) για τους διωγμούς εναντίον του ελληνικού στοιχείου στην Κορυτσά και τη Βόρεια Ήπειρο. Η έκθεση αυτή, που δρέθηκε στον ίδιο φάκελο (Β' Πολιτική 1925 — Ειδικός Φάκελος Αλβανικής Εκκλησίας Β/35) έχει ως εξής:

Περὶ τὰ ἡμέατα Ανγούσιου είχεν αναγγελθή εις τους εν Αλβανίᾳ ιθύνοντας, υπό των εἰν ταῖς Εὐδωνιαῖς Πρωτευούσαις αιτιοποσώπων των, διν η Βόρειος Ήπειρος επεδιωάζετο εις τὴν Αλβανίαν. Αντί δε ούτοι ν' αριθμούσιν εις τὴν εύνοιαν τῆς πύχης καὶ ματαύσωσι πειράζοντες καὶ καταδυναστεύοντες τους εν Κορυτσά καὶ τῇ λουτή Βορείῳ Ηπείρῳ Ελληνικούς πληθυμασίους, ὅπως καταστήθη θυματή η εποί το αιτό συμβίωσις των αδελφῶν πούτων λαών, επ' αγαθῷ ταμφοτέρων, τουταντίον εμέτειμαν τας καὶ αὐτῶν πιέσεις καὶ καταδυναστεύσεις εις βαθμόν απίστευτον προκαλούντα φρίκην καὶ απογοήτευσιν. Όλη δε η λήγνις των πε πτευθύνων καὶ των ανευθύνων Αλβανικών κύκλων εισιράφη ταντίον των εν Κορυτσά ηλειτέρων, λόγω τῆς λακμής καὶ του ισθένοντος του Ελληνικού στοιχείου, όπερο ούτε εις τις Αλβανικάς Βουλευτικάς εκλογάς ἔλαβε μέρος, ἀλλ' ούτε καὶ εις τας Δημοτικάς, εκδηλούν ούτω τὴν απαρέσκεψιν καὶ τοιν απατοποιασμόν του προς το ιαρώματοι Κυρίου επιβληθέν εις τὴν χώραν ταύτην καθιεστώς. Ειρήσθω δ' ως ειν παιρίδω, διν κανά τας Δημοτικάς εκλογάς εις τας θύρας των υποψηφίων του Ελληνικού στοιχείου ταντοτήθησαν τόκτα τινά υπό των Αλβανιστών μηδέ τακτικά φέροιεισι καὶ ισφαίρισι όπλουν.

Οι μεν λουτόν υπεύθυνοι ίδια τῆς ανοχής των προς τους ανευθύνους ή δι' απ' ευθείας ειπεργειών των, οι δε λατεύθυνοι, υπό μόνου του πάθους της εκδικήσεως αιγάλεμοι, εδημιούργησαν ειν πε τη Κορυτσά καὶ τῇ λουτή Βορείῳ Ηπείρῳ κατάστασιν ήκουστα εγγυωμένην τὴν ειν τω μέλλοντι ησυχίαν του τόπου. Ήδη από του Αποιλίου μηνός είχε διατυχώσι, ο εν Κορυτσά μαός που

αγίου Γεωργίου, ωριμός τερρούργοντος έκτισε, ως περιείς, αλβανικοί δύο άτομα μη αναγνωρισμένα ως τουαύτα υπό της μάνης ταυτονομίας Εκκλησιαστικής Αρχής, δηλαδή της Μητροπόλεως Κορυνισάς, κατά συνέπειαν δε όλα πα την τελούμενα μνησήσια Βαπτίσματος, Αγίας Κονωνίας, Γάμου κλπ. τυγχάνοντον ἀκυρά τους θείους και περιούς κανόνας των αγίων Οικουμενικών Συνόδων, αίτιως διέποντο τα της ημετέρας Ορθοδόξου Εκκλησίας, σύντο δε επέρχεται τηλήρης λαμπτιάτων και πελεία εξάρθρωσις εις τον οικογενειακόν και λοιπόν πολιτευακόν βίον των χριστιανών. Είναι δε λίστα λυπηρόν ότι οι δύο ούνοι περιείς ενθαρρύνονται εις το ασεβές και αυτόχθονα λαντζαριστικακόν έργον των υπό του γυναίκού φευδεπισκόπου Φαν Νόλη, όστις, φοβερόν λειπείν, χωρίς να χειριστομηθή παρ' ουδενός επίσκοπος αποτολμά να παρουσιάζηται ως ποιούτος και μάλιστα να τερρούργη και να χειριστούν διακόνους και περιείς μεταδίδων τερρωστών την οποίαν ούτε αυτός ίδεν έχει. Ενθαρρυνόμενοι δε υπ' αυτού δημιουργούσι καθ' εκάστην ακάνθαλα ως το του τερέως Βιγλίστης πατά Γεωργίου και πολλών άλλων.

Το φοβιερώτερον όμως αδίκητα κατά των Ελληνικών πληθυσμών είναι το κλείσιμο των Ελληνικών σχολείων, άτινα επί τιώνας ήδη λειτουργούσιν εις όλην την Βόρειον Ήπειρον και εις αυτήν ακόμη την Αλβανίαν. Το παρελθόν εισέτι έτος (1920—1921) να Ελληνικά Σχολεία της πόλεως Κορυνισάς ηρίθμισαν 2.300 μαθητιάς με 45 διδασκάλους, και μάλιστα υπό Αλβανικόν καθειστώς, ενώ τα Αλβανικά Κυβερνητικά Σχολεία ηρίθμισαν μαθητιάς όχι πλείστας των 300. Εις δε τα είκοσι περίπου χωρία της περιφερείας Κορυνισάς, εις τα οποία τις Γάλλοι εν καιρώ της Γαλλικής κατοχής είχον επιτρέψη το άνοιγμα των Ελληνικών Σχολείων είχαμεν δύο χιλιάδας περίπου μαθητιάς. Αυτά και μόνα τα σχολεία δύτανται να χρησιμεύσωσιν ως κάτιοπτρον του αληθινού εθνικού φρονήματος των Κορυνισαίων. Και δι' αυτό ακοιδώς και Αλβανικά Αρχαί υπό μαρέα προσκήνιαν και προφάσεις παρημπάδισαν το άνοιγμα και την λειτουργίαν αυτών, και θιάζονται διαφόρων τρόπων τους γονείς, ίμα αποτέλλονται τα πέκτινα των εις Αλβανικά σχολεία.

Τα προκαλούντα όμως φρίκην και αγανάκτησιν είναι τα ποιομοναριτικά μέσα, άτινα τόσον και Αρχαί, όσον και οι έξωθεν ενθάρτιες ανθρώποι των πριόδων έθεσαν εις τεμένη γειτονιάν υπό την ισημαίαν δήθεν του Αλβανισμού και υπό τα απαθή όψιμα των αναξίων του τόπου διακηρητών, όλα ίδε ταύτα ίμα καταπιήσωσι και κατατριψάξωσι τους ημετέρους και αιμαγκάσωσιν αυτούς ίμα κατιανίξωσι και εγκαταλίπωσι τους προσαιωνίους αυτών πόθους.

Από του Μαρτίου μηνός η Αλβανική Κυβερνησίς, δια της υπ' αριθμ. 1193/1 (5.3.21) ιεγκανάλιον του Υπουργού των Εσωτερικών, είδε θέσει εις εφαρμογήν εν είδος νόμου (απαρτιζόμενον εκ 12 αριθμών) περί πολιτικών εγκλημάτων. Εις την εφαρμογήν του αυτηρούταν τούτου νόμου η Αλβανι-

κή Κυβέρνησις ενδέχεται να φοριάσει δήθεν αφορμήν εκ των εν τη Κεντρική Αλβανία επικαιριτάτων τάσεων, οφειλομένων, καὶ αὐτήν, εἰς διαφόρους ἔνας προπαγάνδας. Άλλ' η κήρυξη του νόμου ταυτού εν Κορυτού καὶ λοιπή Βορείω Ηπείρω, είχεν, ως εικός, πολύ ευνόητον ισκοπόν την προμοκράτησιν των κατοίκων. Ούτω την 21 Αυγούστου (π.η.) αἴφνης καὶ ἀνευ συδεμιάς αφορμής ἡ αυτίας διενάχθησαν να εγκαταλίπωσιν επιός οἱ γωνιών ωρών πην Κορυτούν ο καθηγητής της Μουσικής εν τω Ελληνικώ Γυμνασίω κ. Σοφιανός, ο καθηγητής της Γιαλλικής κ. Σιαράφης, ο καθηγητής της μουσικής εν τη αστική Σχολή κ. Λαζαρίδης, ο Ἐλλην οδοντοίταρός κ. Καπιούλης καὶ ο ἐμπορός Ν. Καραμανούμας. Καὶ προς το επαρέρας της αυτής ημέρας ὅλοι αυτοί αφίνοντες ήσαν τους δρόμους τας οικογενείας των μετεφέροντο υπό συνοδείαν προς τα παρόν το Βογδαδέπιουν Σερβικά σύνορα, αντί τουλάχιστον να οδηγηθῶσιν οι εγγύτεροι Ελληνικόν ἔδαφος το παρόν την Βίγλισταν. Το μεσούντιον της αυτής επαρέρας ισυνελήφθησαν επίσης ὅλως αναπίως ο βοηθός της Μητροπόλεως Οικονόμος Πέτρος καὶ ο Ιατρός Κ. Νότουμας καὶ απεστάλησαν υπό συνοδείαν εἰς το φρούριον Αργυροκάστρου καὶ εκείνην εις το εν τη παρόν την Αυλάνα λίμνη υησίδριον, όπου η Μονή Σβορούντιο. Την πρωίαν της 22 Αυγούστου η Μητρόπολις, ο Μητροπολιτικός μάς καὶ τα Ελληνικά Σχολεία ενρέθησαν περικυκλωμένα υπό στρατού καὶ χωροφυλάκων καὶ διενηργήθη ἔρευνα εν αυτοῖς, ἵνα κατακαλυφθῶσι τα δήθεν εκεί αρυπτόμενα ὄπλα, πολεμισθόντα καὶ αιμάρια. Ως ήτο επόμενον ουδέν απολύτως ενρεθή, διεμαρτυρήθη δε τηλ(εφωνι)κώς προς την Κυβέρνησιν Τυράννων δια την παραβίασιν αυτήν των Θρησκευτικών ιδρυμάτων καὶ εξήτησα την τιμωρίαν των υπαντίων, αλλ' ως ήτο επόμενον ουδέν εγένετο. Έπιστε η προμοκράτησις των ημετέρων απέβασιν ημέρα τη ημέρα αγριωτέρα. Την εξορίαν των προσώπων, ἀντανακλήθησεν, επηκολούθησε περισά ολόκληρος ιεροποιημάντων καὶ φυλακίσεων πολλών ιαθών καὶ φιλησύχων κληρικών καὶ λαϊκών.

Ο νερεύς του χωρίου Δάρδας Σπυρίδων ήχθη καὶ εκριατήθη εν Κορυτού μέχρις ου εξημαγκάσθη πιεζόμενος να εγκαταλείψῃ το Αλβανικόν ἔδαφος καὶ να φύγῃ εἰς Αθήνας. Ο νερεύς Πραβίδητης Πέτρος υπό το πρόσαγημα, διι τεκνύρωσε βαπτιστικόν εν ω αιεφέροντο καὶ λέξεις Βόρειος Ἡπειρος ήχθη επίσης καὶ εκριατήθη επί μήνας εν Κορυτού καὶ δεν επετράπη αυτώ καὶ ουδένα λόγον να επιπαρέψῃ εἰς Πραβίδηται παρόντας τα εινοργείας της Μητροπόλεως, ήτις επί τέλους ημαγκάσθη τα πον διορίση εἰς Δάρδαν. Δια την υπογραφήν του αυτού βαπτιστικού εκριατήθησαν επί μήνας εγκάθιστοι εν Κορυτού ο μουνιάρης καὶ ο διδάσκαλος που αυτού χωρίου.

Επίσης εξωρίσθησαν ή εξαιτοπίσθησαν ἄλλοι πολλοί, εν οις ο διδάσκαλος Γράφης Θωμάς Θεωρής, διδάσκαλοι καὶ πρόναρπτοι των χωρίων Δάρδας, Σινάτης, Κιουτέζης, Πραβίδητης, Βοβοστίτης, καὶ ἄλλων χωρίων

του τιμήματος Ερεύκας, ο δε μουχιάρης του χωρίου Πενταβίνη Ηλίας συλληφθείς και αποσταλείς εις Τύραννα εφανεύθη καθ' οδόν υπό πων συνοδών του χωροφυλάκων. Πολλοί εκ των διδασκάλων φυλακιζόμενοι ή εξοριζόμενοι προσπρέποντο να δηλώσωσιν, ότι ακαλαμβάνουσιν υπηρεσοίαν εις τα Αλβανικά Σχολεία, ήταν απαλλαγώσι δε οι δυστυχείς κατό τα ακαμένουτα αυτούς δεινά, πολλοί εξ αυτών υπέκυπτον.

Αι υπεύθυνοι Αλβανικαί ομάδες Καρυνιάς με την ασυγχώρητον αγορήν των Διοικητικών Αρχών, συνηθέσαντα δε και ανταί αύται αι Αρχαί, εφήριοζον και ποικίλα άλλα μέσα εκβιαστικά, θέλονται να αποσβέσουσιν ή παρουσιάσουσιν άλλοια τα του πληθυνμού φρονήματα. Ούτω δεν επέτρεπον εις τους ημετέρους να άδωσιν άσματα ελληνιστικά και οίκον ή κανά τας οδούς. Πολλάκις δε διέλυσαν με δαρμούς, και πυροβολισμούς έτι, ομάδας γυναικοπαίδων επιστρεφούσας από τελειάς γάμων ή αρραβώνων, διότι επιφαγώδουν ελληνιστική.

Αι δε αστυνομικαί Αρχαί, αδιαφορούσαι δι' όλα αυτά, ησχολούντο εις το να καλώσι διάφορα πρόσωπα και να επιτημώσι και να εξυδρίζωσιν αυτά, διότι εις τας ιεροπραξίας πων εκάλουν πους κανονικούς ιερείς της Μητροπόλεως και όχι τους ιδικούς πων.

Τι δε να είτη τις δια πας συχνάς φρονογύιας. Άλλοτε υπό τύπου εσωτερικού δωνέον, άλλοτε υπό τύπου εκτάκτων εισφορών φρονογούσι διαρκώς τον δυστυχή λαόν, δότις σπενάζει υπό πας συνεχείς αυτάς πιθανείς και καταδυναστεύσεις ενθυμιούμενος και προκρίνων εν συσχετισμώ την Χαμητικήν εποχήν.

Από της 22 Αυγούστου η Μητρόπολις μου δεν έπαντας να πολιορκήται υπό σιραπιωτών και αστυνομικών, οίτινες δεν επέτρεπον πολλάκις και εις πους έχοντας εργασίαν πολίτας να φισθούνται εις αυτήν, ώντεν ειδικής αδείας της αστυνομίας, ενίστε δε και εις αυτόν τον κλήρον. Αφ' ου παρημποδίσθη κατά 7/6ριον πο άνοιγμα των Ελληνικών Σχολείων, παρ' όλας πας εξ ονόματος του λαού διαμαρτυρίας της ιεράς Μητροπόλεως, την 4 9/6ρίον (π.η.) ομάς ανευθύνων Αλβανιστών υπό τα δύματα πων αστυνομικών Αρχών εξεβίασε τας θύρας και κατέλαβε τα Ελληνικά Σχολεία, εις α ευθύς εγκατεστάθησαν οι μαθηταί και αι μαθήτριαι πων Σχολείων των Αλβανικών.

Τη δε 8η 9/6ρίον η Αλβανική Κυβέρνησης θέτουσα κατακλείδα ούτιως ειπείν εις τας πολυειδείς και πολυτρόπους παρανομίας της περιόδου εκείνης απήλασεν εκ Καρυνιάς και εμέ υπό συνοδείαν λογχοφόρων μέσουν Πρεμιέρης — Αυλώνος ήταν εναπέλοντη αγριωτέρων φρέκτην και πρόμον εις τους ημετέρους πληθυνμούς, και ήταν ωη ευφεθώ κανά την έλευσιν της εξετασικής επιφορής της Κοινωνίας των Εθνών ήτις απεμένειο.

Αυτά, και πλείστα άλλα παρόμοια, είνε τα έργα πων Αλβανών απέναντι πων Ελληνικών πληθυνμάν, οίτινες είχον το αιύχημα να ευφεθώσαν

εις την περιμάχην αυτήν χώραιν, την Βόρειον Ἡπειρον, ήτις αποτελεῖ, το γε τυν, μέρος της μέσας Αλβανικής Επικρατείας, παρά παν δίκαιον και σόμικον.

Ἐν τῇ

† Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος

Στις 16 Αυγούστου 1922, έντεκα ημέρες πριν την είσοδο των Τούρκων στη Σμύρνη, ο Ιάκωβος αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη όπου ο φίλος του Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης, εκτός από Συνοδικό, τον τοποθέτησε και σε άλλες σοβαρές θέσεις, στο Διαρκές Εθνικό Μικρό Συμβούλιο, την Οικονομική Επιτροπή του Πατριαρχείου και την Εφορεία του Ιωακειμείου Παρθεναγγείου.

Η αλληλογραφία του Ιακώβου με το Δήμαρχο Δυρραχίου Κωστάκη Πάφταλη συγετέλεσε ώστε οι Αλβανιστές να συγκαλέσουν τον Αύγουστο του 1922 το Κληρικολαϊκό Συνέδριο του Βερατίου στο οποίο ανακήρυξαν πραξικοπηματικά την Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας Αυτοκέφαλη. Στην έκθεση του Παντελή Κοτόκου (Οκτώβριος 1925) προς το Γρουπγείο των Εξωτερικών της Ελλάδος, που αναφέρει πιο πάνω, αναφέρονται τα εξής:

Ο Δήμαρχος Δυρραχίου Πάφταλης, αλληλογραφών μετά του αγίου Δυρραχίου, ευρισκομένου εν Κων/πόλει και μέλους της περιάς Συνόδου απάρχοντος, έλιαδε παρ' αυτού επιστολήν, εν η ἐγιαλιφεν ούτος ὅτι πολύ κακώς είχον αρχίσει οι εν Κορυνιστά των ενεργειών των προς αυτονόμησιν της εν Αλβανία Εκκλησίας. Υπεδείκνυε μάλιστα και των πρόποι, δι' ου, εν αρμονίᾳ πάντως προς τους κακόνας και την τάξιν της Ορθοδόξου Εκκλησίας, θα ηδύταντο μα διεκδικήσωσι, παρά τα έκαροπα τα μέχρι τούδε λαβόντα χώραιν, όπι καὶ αρχήν δίκαιον και αυτός εθεώρει. Και ο πρόπος ούτος ήτο η σύγκλητος εκκλησιαστικής ειθνοσυνελεύσεως, ταντιπροσωπευούσης νομίμως των ιλήρων και των λαόν της εν Αλβανία Ορθοδόξου Εκκλησίας. Εν γνώσει δε της μέσας πολιτικής καταστάσεως, θα ιαπεφαίνετο περὶ του χρόνου και του πρόπου της ανακηρύξεως της Εκκλησίας ταύτης εις αυτοκέφαλον. Και η γενομένη υπόδειξις και τι επιακολουθείσαι συστάσεις που προμηθέντος Μητροπολίτου ήσαν κατά πάντα προσοχής ἀξιαν. Αινεκόνωσε λοιπόν ο Πάφταλης τα κατά την επιστολήν αυτήν εις την Κυβερνησιν των Τυράννων και αύτη, δια που Υπουργείου των Εσωτερικών, προς τας Νομαρχίας και τους αρχιερατικούς επιτεφόπους των τεσσάρων εν Αλβανία επαρχιών. Άλλα και εν τη παρούσῃ περιστάσει οι εν τοις πράγμασι δεν ενήργησαν συνετώς και αμεριολήπτιως. Βιαζόμενοι υπό της αλλοιθρήσκου Κυβερνήσεως όπως παντί ισθένει επιτύχωσι την απόσπαση της Εκκλησίας από του Πατριαρχείου, δια τα κατοιδική ούτως ευκόλως και αδιαμαρτυρήτως η εξόντωσις του χριστιανικού στοιχείου, απειράσισαν μα συγκαλέσωσι το περίφημον Κογκρέσον του Βερατίου¹³.

Από την Αθήνα έφυγε ο Ιάκωβος στην Τουρκία και το Δεκέμβριο του 1921 εγκαταστάθηκε στη Σμύρνη, στο σπίτι της αδελφής του Λουκίας¹⁴.

Για τις ενέργειές του στην Αθήνα ο Ιάκωβος ενημέρωσε με γράμμα του, στις 24 Σεπτεμβρίου 1922, το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο προς το οποίο υπέβαλε και αντίγραφα των εγγράφων που κατέθεσε στο Υπουργείο Εξωτερικών. Στον κώδικα 998 του Πατριαρχικού Αρχειοφυλακείου (σ. 549) αναγράφονται περιληπτικά τα εξής: 5950/24 Σεπτ. 1922 Γράμμα του Δυρραχίου Ιακώβου και αντίγραφον εναθέσεως μετ' άλλων σχετικών εγγράφων, τα οποία υπέβαλεν εις Αθήνας κατ' απαίτησην των Υπ. των Εξωτερικών εν αναφορά προς τους εν Κορυνισά και Β. Ηπείρω διωγμούς κατά τους ημειέρους σιτοκείου. (Συνεδρία Πέμπτης 6 Οκτωβρίου 1922).

Μια ημέρα πιο μπροστά, στη συνεδρία της Τρίτης 13 Σεπτεμβρίου 1922, ο Πατριάρχης Μελέτιος Δ' Μεταξάκης ανακοίνωσε στους Συνοδικούς Αρχιερείς ότι, επειδή σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες επρόκειτο να έλθει στην Κωνσταντινούπολη επιτροπή από την Αλβανία για να ζητήσει την αναγνώριση της ανακήρυξης του Αυτοκεφάλου της Αλβανικής Εκκλησίας που έγινε από το Κληρικολαϊκό Συγέδριο του Βερατίου (Αύγουστος 1922), επιβάλλεται όπως η Εκκλησία μελετήσῃ και αποκοινωνιαλλώσῃ τας σχετικάς αυτής σκέψεις, και δια τούτο επρότεινε όπως διορισθή επιτροπή εξ αρχιερεών, και δη εκ των Μ(ηιροπολι)τῶν Ρόδου (Αποστόλου) και των παρεπιδημούντων ενταύθα Μ(ηιροπολι)τῶν της Αλβανίας: Καρυτισάς (Περιμανού), Δυρραχίου (Ιακώβου) και Βελεγράδων (Ιωακείμ), ήτις μελετώσα τα κατά την εν Αλβανία Ορθόδοξον Εκκλησίαν υποβάλη συντόμως σχετικόν υπόμνημα δια τα περαιτέρω¹⁵.

Δυο ημέρες αργότερα, στις 15.9.1922, ανακοινώθηκε προς τους τέσσερες αυτούς Αρχιερείς με το παρακάτω γράμμα η απόφαση συγκρότησης της επιτροπής:

Τοις Μ(ηιροπολι)ταις Ρόδου, Καρυτισάς, Δυρραχίου και Βελεγράδων.

Εγκριθέντος συνοδικώς όπως υπό επιτροπής αποτελουμένης εκ της Ιεροτητος αυτής και των ενταύθα παρεπιδημούντων αρχιερεών των εν Αλβανία Μητροπόλεων μελετηθώσιν υπό πάσαν έποιψιν η θέσις της εν Αλβανία Ορθόδοξου Εκκλησίας και αι ανάγκαι αυτής μετά την εις ανεξάρτητους κράτους συγκρότησην της Αλβανίας, προτιμείσθεμα και την Υπει. Ιεροτητα όπως προφρόνως αποδέξηται και παράσχη την συνεργασίαν αυτής προς έγκαιρον της ως άνω εντολής διεξαγωγήν.

Η δε του Θεού κ.τ.λ.

απόκτη' Σεπτ. ιε' 16

Το 1923 ο Ιάκωβος εκπροσώπησε την Εκκλησία της Ελλάδος στο Πανορθόδοξο Συνέδριο που συγήλθε στην Κωνσταντινούπολη¹⁷, προστάτευσε τον Πατριάρχη Μελέτιο από τις οχλοκρατικές εκδηλώσεις που υποκίνησαν εναντίον του άνθρωποι του Δαμιανίδη, γιατί ο Μελέτιος ήθελε να υποδείξει ο ίδιος τους αντιπροσώπους του Πατριαρχείου στην Κοιγότητα του Γαλατᾶ¹⁸, και αντιτάχθηκε, χωρίς όμως επιτυχία, στην πρόθεση του Μελετίου για την εκλογή του Σαββατίου σε Μητροπολίτη Τσεχοσλοβακίας¹⁹.

Τον Απρίλιο του 1923 έφτασε στην Κωνσταντινούπολη οκταμελής επιτροπή Αλβανών για να συζητήσει με το Οικουμενικό Πατριαρχείο για τη διευθέτηση του εκκλησιαστικού ζητήματος. Πρόθεση της Εκκλησίας του Φαναρίου ήταν να παραχωρήσει αυτοδιοίκητο στους Ορθοδόξους της Αλβανίας όπως έγινε με τις Εκκλησίες της Κρήτης, Αμερικής και Τσεχοσλοβακίας. Η αλβανική επιτροπή δε δέχτηκε τους όρους του αυτοδιοίκητου και στις 22 Μαΐου υπέβαλε έκθεση με τις απόψεις που απέβλεπαν στην παραχώρηση του Αυτοκεφάλου. Ο Πατριάρχης θεώρησε περιττό να δοθεί έγγραφη απάντηση, έκρινε όμως καλό μα επικοινωνήσῃ μετ' αυτών εις των Αγίων Συνοδικών, ίνα πείση αυτούς ότι το ζήτημα είναι ούτι πως τεθειμένον, ώστε ουδεμία αυτών έκθεσις δύναται να μεταβάλη αυτό. Γενομένης δεκτής της εισηγήσεως ταύτης η Α. Θ. Παναγιώτης ανατίθεται τω M(η)ροπολίτη Δυρραχίου (Ιακώβω) η σχετική ικανά τα ως άνω εντολή²⁰. Φυσικά η συγάντηση αυτή υπήρξε χωρίς αποτέλεσμα.

Στις 12 Μαΐου 1923 η αλβανική επιτροπή ανεχώρησε από την Κωνσταντινούπολη, έπειτα όμως τον Αλβανό Επίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο Κίση, βοηθό Επίσκοπο στη Μητρόπολη Δέρκων, να μεταβεί στην Αλβανία και εκεί με τον Επίσκοπο Μιλητουπόλεως Ιερόθεο Γιαχόπουλο να οργανώσουν την Αυτοκέφαλη Αλβανική Εκκλησία. Οι δύο αυτοί Επίσκοποι θα χειροτογούσαν στην Κορυτσά ως Αρχιερέα και τον Καθηγητή των Θρησκευτικών Παντελή Χρ. Κοτόκο και έτσι θα συγκροτούσαν οι τρεις τη Σύνοδο της Αυτοκέφαλης Αλβανικής Εκκλησίας. Την πληροφορία αυτή κατέθεσε στη Σύνοδο (Συνέδρια του Σαββάτου 4 Αυγούστου 1923) ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος που την έμαθε από τον Αρμοστή της Σερβίας στην Κωνσταντινούπολη Ζίσκοβιτς που ενεργούσε με εντολή της Κυβέρνησής του. Στη Σύνοδο για το θέμα αυτό μίλησε και ο Ιάκωβος και είπε τα εξής:

Χθες (3.8.23) συνήντησα τον 'Αγιον Συνάδων, δσις μοι είπεν ότι πρόκειται να φύγη εις Αλβανίαν έβγαλε να σχετικά διαβατήρια και έχει την προσ πούτο συγκατάθεσιν της οικείας αυτού M(η)ροπόλεως. Συνεβούλευσα αυτόν ν' αιταί το παξείδιον, διότι δύναται τούτο να χρησιμεύση ως αφοριμή παρεξηγήσεως. Ήκουσε τους λόγους μου και εφάνη επηρεασθείς υπ' αυτών. Ταύτα φέρω εις γνώσιν της Αγίας Συνόδου.

Στην 6δια συγεδρία διαβάστηκε γράμμα του Α. Ανγίνου (1.8.1923), Αντιπροσώπου της Ελληνικής Κυβέρνησης στην Κωνσταντινούπολη, με το οποίο έκανε γνωστό ότι ο Αρχιμανδρίτης Βησσαρίων Τζοβάννης βρισκόταν στο Βελιγράδι όπου επεδίωκε να χειροτογήθει Επίσκοπος και πρόσθεσε ότι το Υπουργείο των Εξωτερικών της Ελλάδος έγραψε σχετικά προς την Πρεσβεία στο Βελιγράδι να ενεργήσει ώστε να ματαιωθεί η χειροτονία του Τζοβάννη. Η Σύγοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου αποφάσισε πότε:

α) όπως ο εν Αλβανία Π(ατριαρχ)χιεύς Έξαρχος διαιταχθή τηλεγραφικώς ή απεισιρέψη αμέσως εντιαύθμα, θεωρουμένης ληξίσης της αποστολής αυτού. β) όπως ζητηθή παρόντας Ι. Μ(ηρο) πόλεως Διέρκων ν' αποσύρη την υπ' αυτής παραχωρηθείσαν τω Επισκόπω Συνάδων άδειαν γ) διπλας καληθή ούτος δια του Γραφείου εντιαύθμα και δώση τας δεούσας εξηγήσεις επί του ψελειτωμένου υπ' αυτού ταξειδίου και δ) όπως δια του Μ(ηροπολί) του Δυρραχίου (Ιακώβου) απακοινωθώσιν αι ως άνω αποφάσεις τω Εξοχωτάτω Αρμοστή της Σιερβίας ως και πο περινεχόμενον του ως άνω γράμματος του ν. Αιγίνου, μετά της παρακλήσεως όπως πιείλη κατάλληλον τηλεγράφημα εις την Κυβερνησιν αυτού προς τους οποιόν ήμα ματαιωθώσιν αι προιθέσεις και ειπέριγμειαν του Αρχιμανδρίτου Βησσαρίωνος Τζοβάννη²¹.

Στις 11 Αυγούστου του 6διου έτους ο Επίσκοπος Συνάδων Χριστοφόρος αναχώρησε για την Αλβανία. Ο Βησσαρίων πάντως χειροτογήθηκε Επίσκοπος αργότερα, το Μάιο του 1925, στο παλαιό Μοναστήρι της Σάβινας πάνω από τη Δαλματική πόλη Χέρτσεγ - Νόβι.

Με αφορμή την αναχώρηση του Συνάδων Χριστοφόρου για την Αλβανία και το θόρυβο που προκλήθηκε στο Φανάρι από την αναχώρηση αυτή, η αλβανική εφημερίδα της Κορυτσάς «Shqipetari i Amerikes», στις 15 Σεπτεμβρίου 1923 έγραφε τα εξής για τον Ιάκωβο: Δια των Ιάκωβον δεν έχουμεν τι να είπωμεν, διότι ούτος είναι Έλλην και αέμινε το μαθήκον που, άλλως πε είναι γνωστή και η εν γένει πολιτική αυτού εις τα εθνικά μας ζητήματα, τα οποία απεπολέμησε αφήσας λυπηράς αιματήσεις εν Αλβανία. Το κείμενο του δημοσιεύματος της εφημερίδας το έστειλε, μεταφρασμένο στα ελληνικά, στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος ο Πρόξενος της Ελλάδος Ν. Παγουργιάς με έγγραφό του στις 27 Σεπτεμβρίου 1923²².

Στις 2 Οκτωβρίου 1923 η Σύγοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ύστερα από τη γένα κατάσταση που δημιουργήθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, άποφάσισε να απομακρυνθούν από τη Σύγοδο και να παύσουν για είγαι μέλη της οι Αρχιερείς που υπηρετούσαν σε Μητροπόλεις ευρισκόμενες έξω από τα όρια του τουρκικού κράτους. Όπως γάταν επόμενο αποχώρησαν τότε και οι τρεις Μητροπολίτες των τριών Μητροπόλεων της Βορείου Ηπείρου: Κορυτσάς Ιωακείμ, Δυρραχίου Ιάκωβος και Βελεγράδων Ιωακείμ²³.

Στις 17 Νοεμβρίου 1923 (π.η.) οι Επίσκοποι Μιλήτουπόλεως Ιερόθεος και Συνάδων Χρυστοφόρος εξέλεξαν πραξικοπηματικά τον Αρχιμανδρίτη Θεοφάνη Νόλη Μητροπολίτη Δυρραχίου, στις 20 άλλαξαν τη θέση της Μητρόπολης Δυρραχίου στο Συνταγμάτιο και την τοποθέτησαν ύστερα από τη Μητρόπολη Βελεγράδων και στις 21 χειροτόνησαν τον Θεοφάνη Νόλη στον Άγιο Γεώργιο Κορυτσάς. Ο νέος Μητροπολίτης έφτασε στο Δυρράχιο στις 22 Ιανουαρίου 1924. Όλα αυτά έγιναν δέδαια γνωστά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο από διάφορες πλευρές αλλά και από τους ίδιους τους πραξικοπηματίες κληρικούς. Και ενώ το Οικουμενικό Πατριαρχείο άρχισε πια να προσανατολίζεται για λύσει το εκκλησιαστικό ζήτημα της Αλβανίας με την παραχώρηση του Αυτοκεφάλου, ο Ιάκωβος με υπόμνημά του, στις 30 Ιανουαρίου 1924, προς τον Πατριάρχη Γρηγόριο ζητούσε από την Εκκλησία να λάβει τα απαραίτητα μέτρα. Το κείμενο του υπομνήματος αυτού έχει ως εξής:

*Προς την Αυτού Θειοτάτην Παναγιότητα
των Οικουμενικόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως
Κύριον Γρηγόριον.*

*Ευσεβάσιως
Εις Φανάριον*

Παναγιώταιε Δέσποινα,

Πολύς από τους εγένετο λόγος εν τε τω εγχωρίω Ελληνικώ τύπω και τη ενταύθα ιεκδιδομένη Αλβανική ιεφημερίδι Pagia (= Ειρήνη) περί δήθεν εκλογής και χειροτονίας του γνωστού τυχοδιώκτου Φαν Νόλη εις Μητροπολίτην Δυρραχίου υπό των εν Αλβανία επισκόπων Μελιτουπόλεως (sic) και Συνάδων, ως και περί εκλογής ανιών τούτων ως Μητροπολιτών Κορυτσάς και Βελεγράδων. Δειν εγγώριζον, αν η μήτηρ Εκκλησία είχεν επισήμους και εξηκούτιωνας πληροφορίας περί του εν λόγω νέου εκκλησιαστικού εν Αλβανία πραξικοπήματος, όπει αληθείς προά του Γραφείου της Ι. Συνόδου έλαβον γνώσιν των τηλεγραφημάτων των ειδημένων δύο Επισκόπων, βεβαιούντων πάντα ταύτια, και εις επίμετρον εξαιρουμένων και τας της Εκκλησίας ευχάς.

Βεβαίως, όπως ποι' αν η, το Αλβανικόν Εκκλησιαστικόν ζήτημα θα επανειλθετο μοιραίως επί πάτητος μετά την ενδογήν της Υμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος αλλ' ήδη παρουσιάζεται τούτο υπό πολλώ σπουδαιοτέρων και μάλλον επείγουσαν μορφήν.

Θεωρώ δύμως περιπτών μα ταναφέρω ότι από Εκκλησιαστικανονικής απόψεως και εν λόγω εκλογαί, ως γενόμεναι προά Συμβουλίου μηδεμίαν πεκτημένου ιδιότητα, ουδεμίαν πέκτητην ισημασίαν. Ανεξαρτήτως δύμως του-

του η Εκκλησία έχει ρωμήρων μα κρύνη επί τη βάσει των ειδικής νόμων και των πεντηκόντων δικαιών της, και μα πατέξη κατά του λυσιτελέστερον και υπό των καιρών ειδεικανύμενον τρόπον το αντιτειμαρχικόν αυτό κίνημα.

Είναι εξαιρετικώς λυτηρόν το φαινόμενον τούτο εν τη Εκκλησίᾳ, Παναγιώτανε Δέσποτα. Ως ιερή ρωμήρου κοινωνική ζωή, ιδίως κατά την μεταπολεμικήν περίοδον, παρατηρείται, εν πολλώ μείζονι ἡ σφράγευσιν αλλαγή, ἡ επικράτησις του ουμφέροντος του αιφικού και η καταπάτησις και περιφρόνησις χάρουν αυτού παντός νόμου Θείου ἡ και ανθρωπίνου, ίσως και εν τη Εκκλησιαστική ζωή, και θη ταῦτη ημίν, παρατηρεῖ τις μετά βαθυτάτου ψυχικού πάνου παραμοίαν πυντα τάσιν και έκφρασιν.

Ἐχω υπ' ὄψιν τους εν Αλβανίᾳ δύο επισκόπους. Γαλουχηθέντες ούτοι, ως ὄλοι ημείς, υπό της μητρός Εκκλησίας και αναχθέντες, δεν λέγω καὶ ἀξίαν ἡ παρὸς αξίαν εις αξιώματα επίζηλα και πυμητικά, αντί της εις αυτήν οφειλομένης ευγνωμοσύνης και υποταγής, ἐρχονται σήμερον να πήξωσι το εγκειρόδιον της μαύρης αχαριστίας εις τανά τα πολλαχόθεν τυρόπικόμενα μητρικά αυτής ισπλάχνα. Βεβαίως δεν είναι ούτε η πρώτη ούτε η δευτέρα φρονά, καθ' ην η Εκκλησία δέχεται τα βιαρύτερα και φονικώτερα των πληγμάτων και ταπό μητρικά αυτής πέντα, αλλ' όσον ισύνηθες και αν υποτεθή το τοιούτον, ουδέποτε θα παύση μα προκαλή φρίκην και αποτροπιασμόν κατά των μητρικών εκείνων, ούτινες έμαθον μα θυσιάζωσι τα πάντα εις τον βωμόν του αιφικού ουμφέροντος.

Αι της Αλβανίας επαρχίαι, Παναγιώτανε Δέσποτα, πάντοτε δ' ανήκον εις τανούς και θα ἡτο το ευλογητότερον και ωραιότερον των πραιγμάτων, αν ιουνεπείς προς τον φρωτόν δρόμον της υποταγής, ον έδωκαν με το Ιερόν Ευαγγέλιον, επί του στήθους τη ημέρα της χειροτονίας πων, ανέμενον να εγκατασταθώσιν εκεί με τας ευλογίας και τας ευχάς, ουχί δε την αποδοκιμασίαν και τας λαράς της εκθρεψάσης αυτούς Εκκλησίας.

Αλλ' ας θέλθωμεν επί το γενικόν Αλβανικόν Εκκλησιαστικόν ζήτημα. Η Εκκλησία, Παναγιώτανε Δέσποτα, μελετήσασα και εξειπάσασα σοβαρώς αυτό και θιλα της συστάσεως ιδιαιτέρων Επιτροπών και εν επανειλημμέναις Συνοδικαίς συνεδρίαις κατέληξεν εις το λογικόν και δίκαιον και ταπό πάσης απόγρεως λυσιτελές συμπέρασμα μα παράσχη ευρυτάτην Εκκλησιαστικήν αυτονομίαν εις την εν τω μεσοπεύκτιω Αλβανικώ Κράτει Ορθόδοξον Εκκλησίαν μα θιλατηρήσῃ δ' εν ταντώ και τυπα δεσμόν, έστιν και οιοματικόν, δικας σιενότερον πως ἡ προς τας ίλλας Ορθοδόξους Εκκλησίας τας ούτως ἡ ἄλλως καλώς ἡ κακώς, ιλιοπελώς εν καιρώ χειροφετηθείσας. Και το συμπέρασμά της τούτο η Εκκλησία κατέστρωσεν εις ιδιαιτέρον καταστατικόν, όπερ καινοιωσατο πόσον εις την προ καιρού ελθούσαν ενταύθα Αλβανικήν Επιτροπήν, δρον και εις την Αλβανικήν Κυβερνησιν, επί πλέον δ' απέστειλεν αυτό

αφιμοδίως, ίνα γένηται χρήσιν και παρά τη Κοινωνία των Εθνών. Θέλω να πιστεύω, ότι η Ευαλησία θα εψημείνη και σήμερον εν τη ειρημένη αποφάσει της πόσον διότι οι προκαλέσαντες αυτήν λόγοι υφίστανται και σήμερον ακέραιοι, όσον ιδιότι προστίθεται και λέτερος ισπουδαιότατος λόγος, και ούτος είναι το τελευταίον Ευαλησιαστικόν πραξικόπημα. Αποδεικνύεται άπαξ έτι, Παναγιώτατε Δέσποινα, ότι η μεγάλη επιείκεια δεν είναι πάντοτε η οδός η άγουστα εις τα λυστιελέστερα κατατήματα. Αν επατάσσετο Ευαλησιαστικώς το πρώτον εν Βερατίω Ευαλησιαστικόν πραξικόπημα των φανατικών εθνικοφρόνων Αλβανών ίσως η Ευαλησία δεν θα παρέσται σήμερον προ του νέου λυτηρού τολμήματος. Θα είπη τις ίσως, ότι εφ' όσον η Ευαλησία δεν δύναται συσιαστικώς και αποτελεσματικώς μα πατάξῃ, θα ήτο προτιμότερον ν' ακολουθήσῃ την της επιεικείας ιδόν. Δεν φαίνεται όμως πειστικόν το τοιούτον. Η Ευαλησία κέντηται μεγάστην δύναμιν πνευματικήν και ποιουμένη καλήν και λελογισμένην χρήσιν αυτής θα ηδύνατο να επιφέρῃ κάλλιστα αποτελέσματα. Συνοπτικώς η πατεωή μου γνώμη εν τοις προκειμένοις ζητήμασιν, Παναγιώτατε, είναι η εξής:

1) Η Ευαλησία ιδέον θα εψημείνη στερεός εν τη προτέραια αποφάσει της χρονιγούσα ευρυτάτην αυτονομίαν εις την εν Αλβανία Ορθόδοξον Ευαλησίαν καθάρι ούτω θα προληφθώσι και ιαί ζητηθησόμεναι χειραφετήσεις ορθοδόξων Ευαλησιών εν άλλοις κράτεσι.

2) Δέον αύτη ν' αποδοκιμάσῃ επισήμως, πας εν Αλβανία γενομένας Ευαλησιαστικάς πράξεις της ιανακηρύξεως του αυτοκεφάλου και του διοικισμού Μητροπολιτών εις Μητροπόλεις εχούσας κανονικούς Μητροπολίτας αηδούτινα αυτάς εκανόμους και λαθέσμους και εκαλησιαστικώς πιμαρογήτεας.

3) Ν' απευθύνη δια του τύπου εγκύλιον προς την Αλβανία ορθόδοξον πλήρωμα εξαγγέλλουσα τ' ανωτέρω και καταγγέλλουσα εις αυτό τας παρανόμους και παραλόγους πράξεις των εις τα Ευαλησιαστικά ζητήματά του αναρμοδίως όλως αναμιχθέντων διαφόρων προσώπων γνωστών εις αυτό εκ του παρελθόντος των.

4) Να φέρῃ πάντα τ' ανωτέρω εις γνώμαν των Αυτοκεφάλων Ορθόδοξων Ευαλησιών δια σχετικής εγκυλίου.

Περιήλθεν εις γνώσιν μου, Παναγιώτατε Δέσποινα, ότι εξεφράσθησαν φέροι αποσκιλιήσεως των εν Αλβανία Ορθόδοξων εις τον Ουνιτισμόν ή επεμβάσεως ξένων Ευαλησιών, εν η περιπτιώσει πο Οικουμενικόν Πατριαρχείον ενέμειτεν εν τη ειλημμένη ήδη αποφάσει του. Αποκρούω πάση δυνάμει τους φόβους τούτους ως ανυποστάτους και αστηρόπιτους δηλών ότι μόνον άιμδρωποι μη γνωρίσαντες τον Ορθόδοξον Αλβανικόν λαόν θα περιέδεχοντο ποταύτα ενδεχόμενα. Και ίνα ουιλήσω πλαιύεσσαν ως προς την επι-

αειμένην υπό πων áκρων Αλβανιστών αποσκίριτησιν, λέγω ότι ουδείς νοφίσται φόβος καθόντι σύμπας ο εκεί Ορθόδοξος Πληθυσμός ανεξαρτήτως των Εθνικιστικών του πάσεων έχονται στερεότιπος της Ορθοδόξου Θρησκείας και των πατρικών παραδόσεων και ουδέποτε θα ιερέπλιτον εις του Ουνιτισμόν. Εις επίρρωσιν δε των εμών λόγων αναφέρω το εξής: Προ είκοσι περίπου ετών επί πον Ιαεψοήσιου Δυρραχίου Προκαπίου αποσκίριτησεν εις του Ουνιτισμόν εν Ελβασανίω της Επαρχίας μου ο ανεψιός του εξ Ελβασάν μακαρίου Μητροπολίτου Δυρραχίου Βησσαρίωνος Αρχιψανδρίτης Γερμανός διότι ο αείμνηστος Προκόπιος ηρωήθη να διορίσῃ αντόνη ηγούμενον της παρά το Ελβασάν Μονής του Αγίου Ιωάννου του Βλαδιμήρου. Αποσκιρήσας ούτως εις πον Ουνιτισμόν εγένετο όργανον της Αντιφρακής εν Αλβανία προπαγάνδας, παρ' ης και εμισθοδοτείτο δαφιλώς. Παρ' όλα δε τα χρήματα της εν λόγω προπαγάνδας, άτινα διέθετε, και παρά την αποστολήν πολλών πιαχτοπαίδων εις οικοπορφεία πης Βιέννης δεν κατώρθωσεν ουδ' αυτούς πους συγγενεῖς που να προσηλυτίση εις πον Ουνιτισμόν. Γνωρίζων εξ ιδίας αντιλήψεως πον αεβασμόν και την αγάπην, άτινα πρέφουν προς το Οικουμενικόν Πατριαρχείον οι εν Αλβανία Ορθόδοξοι ουδόλως πιοούμαι με τα επισείμενα υπό πων ενδιαφερομένων φόβητρα. Ως προς την ενδεχομένην δε επέμβασιν ξέρων Εκκλησιών, η Εκκλησία δι' ην εκφράζεται, έσιω και πόρρωθεν φόβοι, απέδειξεν εν παντὶ και πάντοπε ότι πρέφει απεριόρθωτον αεβασμόν προς την Μητέρα Μεγάλην του Χριστού Εκκλησίαν, ουδ' είναι δυνατόν μά φαντασθή τις ότι η εν λόγω Εκκλησία θα διειάραττε τας προς το Οικουμενικόν Πατριαρχείον σχέσεις πης δια πα «ωραία μάτια» κατά το ποινώς λεγόμενον ολίγων Αλβανών ανοήτων. Αν η εν λόγω Εκκλησία είχε ποιαύτας τάσεις θα τας εξεδήλου όταν και' επανάληψιν απειάθησαν εις αντήν διάφοροι ιληρικοί και λαϊκοί ζητούντες την επέμβασίν της.

Και πάντα η Εκκλησία, Παναγιώτατε Δέσποινα, χωρίς να δώσῃ ιημασίαν εις ανυποστάτους απειλάς οφείλει να κανονίσῃ την σιάσιν της έμαντι πων ανταριών επισκόπων σύμφωνως προς το Ιωαννικόν δίκαιον και τα κατ' αιώνων απαράγχαττα δικαιώματά της. Οφείλει να δείξῃ εις τα αλλοπρόσωπα αντά επισκοπάρια ότι ζη και ότι έχει απίληψιν της τε θέσεως και των δικαιωμάτων της έναντι ισύτων που ορθοδόξους κάθομον.

Τελευτών καταγγέλλω ως κανονικός Μητροπολίτης της Επαρχίας Δυρραχίου, εγώπιον Υιών της μόνης αρμοδίας Εκκλησιαστικής Αρχής τους Επισκόπους Συνάδων Ευγένιον (sic) και Μελιτοπολεως (sic) Ιερόθεον και του ψευδεπίσκοπου Φαν Νόληρ, πους μεν πρώτους ως προσβάτας παρά πάντα νόμου και κανόνα εις εκλογήν Μητροπολίτου Δυρραχίου, πον δε αγύρτην και Θεομπαίκτην Φαν Νόληρ, ως αποδεχθέντα αξίωμα απονεμηθέν παρά προσώπων αναρμοδίων, και ζητώ την επί τη βάσει των περών κανόνων ιλήτευσιν αυτών και την ερήμητρ παραδειγματικήν τιμωρίαν αυτών.

Επί πούτοις διαιτελώ εσαιεί ενσεβάσιως εξαιτούμενος τας παναγίας και θεοπειθείς ευχάς και ευλογίας της Υμετέρας θειοτάτης Παναγιότητος αρωγούς μοι εν παντί.

Ἐν Σπινδοδρομίῳ τη 30 Ιανουαρίου 1924²⁴

Λίγες ημέρες πιο μπροστά, στις 23 Ιανουαρίου 1924, έκθεση υπέβαλε επίσης ο Μητροπολίτης Βελεγράδων Ιωακείμ και την 1 Φεβρουαρίου 1924 ο Μητροπολίτης Κορυτσάς Ιωακείμ. Στις εκθέσεις αυτές έκαστος ανέπιυσσε την γνώμην των αυτούς ως προς την λόσιν, ην έπρεπε να δώσῃ το Π(ατριαρχεῖο) χείον και την ιδόν, ην προς τούτο ώφειλε να βαδίσῃ²⁵.

Η πατριαρχική επιτροπή για το εκκλησιαστικό ζήτημα της Αλβανίας υπέβαλε στις 9 Φεβρουαρίου 1924 έκθεση προς τη Σύνοδο που Πατριαρχείου και αγαφερόταν ότι έπρεπε για παραχωρηθεί το Αυτοκέφαλο. Σε υστερόγραφο η ίδια επιτροπή ανέφερε ότι μελέτησε τις τρεις εκθέσεις των Μητροπολιτών και από αυτές φαίνοταν ότι ο μεν Ιάκωβος ήταν υπέρ του αυτοδιοικήτου, οι δε λοιποί δύο υπέρ του αυτοκεφάλου²⁶.

Όταν ο Πατριάρχης Γρηγόριος ανήλθε στο θρόνο (6.12.1923 — 17.11.1924) πρόσφερε στον Ιάκωβο τη Μητρόπολη Αλεξανδρουπόλεως, η πρόταση όμως αυτή δεν έγινε δεκτή από τον Ιάκωβο. Στις 20 Ιανουαρίου 1925 επί πατριάρχου Κωνσταντίνου ΣΤ' (17.12.1924—22.5.1925) ο Ιάκωβος έγινε Μητροπολίτης Μυτιλήνης²⁷, όπου παρέμεινε μέχρι το θάνατό του (25 Μαρτίου 1958).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τις τον Ιάκωβο ιδές Μυτιλήνης Ιάκωβος ο από Δυρραχίου. Τριακονταετηρίς (1908—1938), Μυτιλήνη 1938· Ιωάννου Εμ. Στρατηγάκη, Ο Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ιάκωβος ο από Δυρραχίου, Αθήναι: 1956· Αθανάσιος Γ. Τσερνόγλου, Ιάκωβος. Ο Νικολάου Μητροπολίτης Μυτιλήνης (1925—1958), Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλιοπαίδεια, τόμ. 6(1965), σ. 647—648· Ο Μυτιλήνης Ιάκωβος (†), Εκκλησία, τόμ. 35(1958), σ. 149.

2. Βασιλείου Θ. Σπαυρίδου, Η Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης 1844—1923, τόμος Α', Αθήναι: 1970, σ. 169.

3. Εκκλησιαστική Αλήθευτα, τόμ. 28(1908), σ. 149. Πρόδ. Αρχιμανδρίτου Αιμιλίου Τσακιοπούλου, Επισκοπικοί κατάλογοι κατά τους αώδυντας των Γρομημάτων του Αρχειοφυλακείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Ορθοδοξία, τόμ. 33(1958), σ. 413, όπου αναφέρεται ότι ο Ιάκωβος εκλέχτηκε Επίσκοπος Χριστουπόλεως στις 11 Μαρτίου 1908.

4. Εκκλησιαστική Αλήθευτα, τόμ. 28(1908), σ. 172.

5. Αρχηγούς Αμελιάνού Τσακοπούλου, Επισκοπικοί κατάλογοι, δ.π., σ. 423· Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανού, Επισκοπικοί κατάλογοι των εν Ηπείρω και Αλβανία επαρχιών του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, Ηπειρωτικά Χρυσιά, τόμ. 12(1937), σ. 61.
6. Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 2(1918), σ. 739—740.
7. Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 2(1918), σ. 740.
8. Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 3(1919), σ. 207.
9. Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 3(1919), σ. 660.
10. Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 3(1919), σ. 918.
11. Το ελληνικό κείμενο του Πρωτοκόλλου, Ιωάννινα Εμ. Στρατηγάκη, Ο Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ιάκωβος, δ.π., σ. 1/13—114· γαλλικό, B. P. Papadakis, Documents officiels concernant l' Epire du Nord 1912—1935, Athènes 1935, σ. 106—107 και Histoire diplomatique de la question Nord - Epirote (1912—1957), Athènes 1958, σ. 60—62. Ανάλυση του Πρωτοκόλλου από αλβανική σκοπιά, M. Cami, Protokoll Shqiptaro - Grek i Kapshticës [= Το αλβανοελληνικό πρωτόκολλο της Καπεστίτσας. (Μετάφραση B. Κόντη)], Βαλκανική διελιμογραφία, τόμ. IV (1975), Παράρτημα, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 137—144 και από ελληνική Basil Kondis, The Albanian Question at the beginning of 1920 and the Greek - Albanian Protocol of Kapestitsa (May 28th 1920), Balkan Studies, τόμ. 20/2 (1979), σ. 393—427.
12. Αποστόλου Αθ. Γλαζίνια, Ο Μιλητουπόλεως Ιερόθεος και οι δραστηριότητές του για το εκκλησιαστικό ζήτημα της Αλβανίας, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμ. 28(1983), σ. 94—98, 100.
13. Αποστόλου Αθ. Γλαζίνια, Ο Μιλητουπόλεως Ιερόθεος, δ.π., σ. 105.
14. Στην εκλογή του Μητροπολίτη Αθηνών Μελετίου ως Οικουμενικού Πατριάρχη, στις 25 Νοεμβρίου 1921, δεν παρέστη ο Ιάκωβος, όπως δέχεται ο Αθαν. Γ. Τσερνόγλιου, Σμύρνης Ελληνίδος ανάμνησις, Ο Πιοψήν Μυτιλήνης, τόμ. 48(1983), σ. 149, αλλά του εκπροσώπησε στην ψηφοφορία ο Μητροπολίτης Αμαζείας Γερμανός, Βασιλείου Θ. Σταυρίδης, Οι Οικουμενικοί Πατριάρχαι 1860 — σήμερον, Α' Ιστορία, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 458.
15. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 998, σ. 507.
16. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 981, σ. 355. Πρβλ. Εκκλησιαστική Αλήθευση, τόμ. 42(1922), σ. 371· Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 6(1922), σ. 545.
17. Εκκλησιαστική Αλήθευση, τόμ. 43(1923), σ. 196· Πρωτικά και Αποφάσεις του εν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου (10 Μαΐου — 8 Ιουνίου 1923), εν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 17—18, 192—193.
18. Για το θέμα ωυτό ιδέας Δημ. Μαυριπούλου, Πατριαρχικαί σελίδες. Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον από 1878—1949, εν Αθήναις 1960.
19. Πρβλ. Εκκλησιαστική Αλήθευση, τόμ. 43(1923), σ. 69—71, 71—72· (Ανωνύμοι), Η εν Τσεχοσλοβακίας Ορθόδοξος Εκκλησία, Γρηγόριος ο Παλαιμάς, τόμ. 43(1923), σ. 54—55, 64, 69—72· Αρχιμ. Μεθοδίου Φούγια, Ιστορική εξέλιξις της Ορθοδόξου Εκκλησίας Τσεχοσλοβακίας και το Αυτοκέφαλον ωυτής, Αρχείον Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου, τόμ. 11(1956), σ. 48.
20. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 999, σ. 230 (Συνεδρία της 3ης Μαΐου 1923).
21. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 995, σ. 505—507.
22. Αποστόλου Αθ. Γλαζίνια, Ο Συνάδων Χριστοφόρος και οι δραστηριό-

τητές τους για το εκκλησιαστικό ζήτημα της Αλβανίας, Ηπειρωτικό Ημερολόγιο, τόμ. 6 (1984), σ. 78—79.

23. Εκκλησιαστική Αλήθεια, τόμ. 43 (1923), σ. 360.
24. Αρχείο Γραμματικών Εξωτερικών 1924 Β/35 Εκκλησιαστικά Αλβανίας. Το υπόμνημα του Πακώδους έστειλε στο Γραμματείο των Εξωτερικών της Ελλάδος στις 20.2.1924, ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδος στην Κωνσταντινούπολη Δικιμχντόπουλος.
25. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 1000, σ. 66 (Συνεδρία Σαββάτου 9 Φεβρουαρίου 1924).
26. Κώδιξ Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου 1000, σ. 95 (Συνεδρία Τρίτης 9 Φεβρουαρίου 1924).
27. Αρχιμανδρίτου Αττιλιανού Τσακιπιόλιου, Επισκοπικοί κατάλογοι, δ.π., τόμ. 34 (1959), σ. 175. Πρβλ. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανού, Επισκοπικοί κατάλογοι, δ.π., σ. 61.

